

УДК (430)623.444“1939/1945”+069.5

© Златко ЗЛАТАНОВ

НІМЕЦЬКА ХОЛОДНА ЗБРОЯ ЧАСІВ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (із циклу «Штрихи до експозиції»)

Проаналізовано колекцію представлених у 13-му залі Меморіального комплексу 42-х зразків холодної зброї часів гітлерівської Німеччини, а також австрійських (з 1867 р. – австро-угорських) та німецьких земель XIX – поч. XX ст. Детально досліджено основні види кортиків, кинджалів, багнетів, шабель згаданої колекції, матеріал, з якого вони виготовлені, акцентовано увагу на історичній цінності деяких зразків.

Ключові слова: багнет, башмак, бутероль, Вермахт, гарда, дол, ефес, Золінген, кинджал, клинок, кортик, Крігсмаріне, Люфтваффе, обоймиця, обух, піхви, н'ята клинка, Райхсмаріне, руків'я, темляк, устя, холодна зброя, шабля, фондозбірня.

Серед трофеїв, представлених у 13-му залі Меморіального комплексу, є 42 зразки холодної зброї часів гітлерівської Німеччини, а також австрійських (з 1867 р. – австро-угорських) та німецьких земель XIX – початку XX ст. На цих територіях ще здавна виготовляли клинки винятково високої якості.

Після приходу націонал-соціалістів до влади в Німеччині в січні 1933 р. на додаток до форменого одягу всіх родів військ, численних воєнізованих і громадських організацій були введені різні види військової атрибутики, зокрема спеціальні типи холодної зброї – кортики, кинджали та ножі. Згодом ця зброя відіграла значну роль як елемент німецької уніформи часів Третього райху [19]. Саме у 1933 р. делегація з міста Золінгена звернулася до нового німецького вождя Адольфа Гітлера з пропозицією зробити мечі й кинджали відзнаками та символами статусу членів нацистської партії. Це німецьке місто ще із Середніх віків славалося виробництвом якісної холодної зброї [15, 70]. Клейма з його назвою можна побачити і на музейних зразках.

Відомо, що поразка Німеччини в Першій світовій війні вдарила по галузі виробництва холодної зброї, унаслідок чого багато кваліфікованих робітників

і майстрів залишилися безробітними. Гітлер та його прибічники були апологетами німецької середньовічної культури й намагалися відродити деякі її аспекти, спрямувавши їх у площину нацистської ідеології. Тому ідея делегації із Золінгена була сприйнята з ентузіазмом [15, 70]. Серед ключових лозунгів Гітлера, який спекулював на невдоволенні німців результатами війни, була обіцянка відродити німецьку національну гордість, зокрема ввести форму зброю в нацистських військових, напіввійськових та політичних організаціях. Нові мундири і кинджали також передбачалися для інших організацій, наприклад, для німецького Червоного Хреста і державних цивільних службовців. Психологічний ефект був досить помітний, оскільки представники різних структур знову відчували свою значимість, отримали визнання і набули статусу [15, 200].

Отож поширення холодної зброї серед політичних та військових організацій дало Гітлеру підстави вирішити два завдання: по-перше, відновити сталеливарну промисловість, а по-друге, піднести моральний дух населення, відновивши давні традиції [41, 103].

В експозиції 13-го залу музею представлені численні кинджали, кортики, шаблі, багнети, чимало з яких є доволі цікавими й цінними.

Слід зауважити, що в деяких джерелах кортики позиціонуються як кинджали. Очевидно, це пов'язано з перекладом літератури, написаної іноземною мовою. Наприклад, у німецькій мові слово «Dolch», так само як і в англійській слово «Dagger», вживається стосовно і кинджала, і кортика.

Серед артефактів 13-го залу – 9 німецьких службових кинджалів СА¹ зразка 1933 р. На їхніх клинках вигравіювано девіз «*Alles für Deutschland*» («Все для Німеччини»). Ця зброя була першим стандартним двосічним² кинджалом, запровадженим у Третньому райху. Руків'я виготовляли з різних сортів дерева (особливо часто використовували грушу, горіх, березу, дуб та клен) й фарбували в коричневий колір. Таке забарвлення повністю відповідало уніформі «коричневосорочників» [40].

Німецький службовий кинджал СА зразка 1933 р.

Серед інших експозитів – 10 німецьких кортиків для офіцерів Сухопутних військ зразка 1935 р. Їхній ефес³ має пластмасове руків'я. Один кортик має

¹ СА (SA, Sturmabteilung) – штурмові загони НСДАП.

² Двосічний – загострений з обох боків.

³ Ефес (нім. Gefäß) – частина клинкової холодної зброї, яка складається з гарди та руків'я з наверхшам [45].

руків'я білого кольору (зі слонової кістки або білої пластмаси), що свідчить про його більш раннє походження, решта – помаранчевого кольору [15, 201]. Спостерігалися випадки, коли руків'я було виготовлене зі штучного бурштину, який був набагато важчим за натуральний. З лицьового боку на гарді⁴ розміщено зображення орла з розправленими крилами, який стискає у кігтях свастику, обрамлену вінком із дубового листя. Піхви спочатку виготовляли з латуні, однак після 1936 р. почали використовувати сталь. Вони мали спеціальні вставки, якими через кільця закріплювалися до ремня. Кортик виготовляли до травня 1943 р. [41, 12 – 13].

Німецький кортик для офіцерів Сухопутних військ зразка 1935 р.

Старші офіцери на гарді часто закріплювали шнур із темляком⁵ зі срібним шиттям. Його носили офіцери дійсної служби і старші офіцери запасу [15, 70]. Серед власників цієї зброї були, зокрема, генерали, офіцерський склад медичної та ветеринарної служб, музиканти та чиновники з офіцерськими званнями [15, 201]. Під час урочистих церемоній кортик могли замінити шаблею. Цей кинджал залишався офіційним атрибутом парадної форми до осені 1944 р. [18, 79].

У вітрині також поряд представлені три німецькі кортики для офіцерів Люфтваффе зразка 1937 р. Вони мають незаточений тонкий стилетний клинок, пластмасове руків'я помаранчевого кольору. Навершя сферичної форми прикрашене дубовим листям та свастикою. Деякі нагородні варіанти такого кинджала теж мали руків'я зі слонової кістки, а клинок – з дамаської сталі [15, 201].

Німецький кортик для офіцерів Люфтваффе зразка 1937 р.

Оскільки згадані вище зразки кортиків мали на гарді зображення свастики в лапах імперського орла, то, потрапляючи до рук військовослужбовців Червоної армії, вони часто «денацифікувалися» – свастику відпилювали або

⁴ Гарда – сукупність захисних пристосувань ефеса – дужки, хрестовини, кільця тощо, які утворюють єдине ціле [22].

⁵ Темляк – шкіряна або плетена з тканинних шнурів петля з китицею на кінці, яка закріплювалася на руків'ї шабель, шпаг, кортиків тощо. Окрім суто естетичної функції, темляк допомагав не втратити зброю у бою, де його просто одягали або намотували на руку [22].

відломлювали. У повоєнний час у СРСР у багатьох установах, де зберігалися нацистські реліквії, також запроваджували подібну практику. Яскравим прикладом цього є трофейний німецький кортик для офіцерів Сухопутних військ зразка 1935 р. Героя України Л.Г. Сушка, якого він відібрав у ворога в рукопашному бою під Ленінградом у жовтні 1941 р. [31]. Гарда кортика абсолютно гладенька, без свастики, орла та інших елементів. На решті кортиків теж наявні подібні «втручання» – відломлена або спиляна свастика чи імперський орел, гладенькі навершя, а в одного з них навершя взагалі немає [33].

*Німецький кортик для офіцерів Сухопутних військ зразка 1935 р.
Героя України Л.Г. Сушка.*

Цікавим експонатом є настільна мініатюра для розкриття конвертів із листами, виготовлена у вигляді німецького кортика для офіцерів Люфтваффе зразка 1935 р. Піхви мініатюри синього кольору, мають наконечник, а також обоймицю⁶ й устя⁷, на яких закріплено ланцюжок. Клинок містить клеймо виробника – «E.&F. Hörster» [35]. Мініатюрний кортик призначався для розкриття конвертів та пакетів, розрізання газетних аркушів [30].

Настільна мініатюра для розкриття конвертів із листами у вигляді німецького кортика для офіцерів Люфтваффе зразка 1935 р.

Серед музейних артефактів особливої уваги заслуговує німецька шабля для генералів Люфтваффе зразка 1938 р. з подарунковим підписом Германа Герінга [38]. Подібні шаблі як відзнаки генералам гітлерівських ВПС Г. Герінг

⁶ Обоймиця – вузька або широка металева гайка, що охоплює дерев'яні чи шкіряні піхви. На обоймиці ставлять кільця для ременів, які закріплюють піхви до пояса. Як правило, обоймиць на піхві може бути від однієї до трьох [22].

⁷ Устя – верхня деталь металевого оздоблення піхов, яка захищає їхню верхню частину від пошкоджень [22].

вручав особисто. На сьогодні ця зброя має велику цінність серед колекціонерів. Так, на сайті аукціонного дому Rock Island Auction Company орієнтовна вартість такої шаблі з нагородними документами на генерал-лейтенанта Еріха Штайна становила 20 000 – 35 000 доларів США [6].

Як зразок холодної зброї, ця шабля має доволі вишуканий вигляд. На вузькому клинку з нікелевого сплаву вигравіювані написи: «*In dankbarer Anerkennung*» («Із вдячним визнанням») з правого боку і «*Der Oberbefehlshaber der Luftwaffe*» («Головнокомандувач Люфтваффе»), а також стилізований підпис Германа Герінга з лівого боку. Усі літери розміщені на темно-синьому воронуванні. Зброя має позолочений ефес із нікелевого сплаву, пластикове руків'я помаранчевого кольору з позолоченою обмоткою. Траплялися руків'я, виготовлені з жовтого пластику. Заокруглене навершя оздоблене квітковим декором. Дужка ефеса також має свій орнамент. Перед орнаментованою гардою виступає ледь помітно випукла чашка-пластина з посрібленим орлом Люфтваффе. Чорні шкіряні піхви із заднім швом мають позолочені бутероль⁸ та устя з кріпленнями для носіння. Довжина клинка залежала від зросту людини [7, 83].

Музейний зразок шаблі для генералів Люфтваффе був виготовлений відомою фірмою «Eickhorn» у Золінгені, названою на честь її засновника Карла Айкгорна. Вироби з клеймом «Eickhorn» високо цінуються в усьому світі колекціонерами і любителями холодної зброї [19]. Цікавий вигляд має саме клеймо фірми. Це зображення білки, яка однією лапою тримає клинок. Над твариною – напис: «ORIGINAL», під нею – «Eickhorn SOLINGEN», причому літера «i» міститься всередині клинка, який тримає білка. Клеймо цього типу ставили на виробих з 1935 р. [20].

Німецька шабля для генералів Люфтваффе зразка 1938 р.

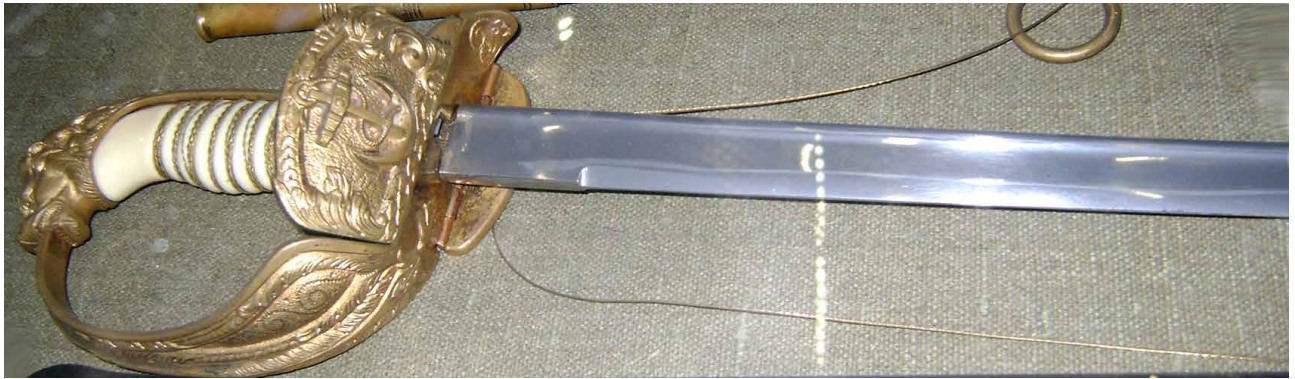
Серед інших експонатів увагу привертають дві німецькі шаблі для офіцерів ВМС зразка 1923 р. Ця зброя була розроблена в роки Веймарської республіки для Райхсмаріне і збережена у Третньому райху після створення Крігсмаріне у 1935 р. За основу була взята шабля кайзерівського флоту XIX ст., але якір на її гарді зображували без корони [27].

Німецька морська шабля мала чорні поліровані піхви з позолоченням устя, обоймиць і наконечника з гребенем. Гравійований орнамент на позолочених

⁸ Бутероль (від фр. *bouterolle*) – інша назва наконечника для піхви, тобто нижньої частини металевого оздоблення дерев'яних чи шкіряних піхов, що захищає їхній нижній кінець від ушкодження [21].

частинах піхов був скромний, близький до стилю «модерн». Зате декор ефеса був доволі вишуканий, величний. Долонна частина руків'я зі слонової кістки або її імітації була покрита позолоченою лев'ячою гривою, яка спадала з наверхня у вигляді голови лева. З його пащі дужка гарди переходила в прикрашене рельєфним дубовим листям розширення на перехресті. Усик гарди мав вигляд маленького гачка. Зовнішній щиток чашки гарди також прикрашався дубовим листям, а посередині в овалі красувався великий якір. Темляк пов'язувався за дужку поблизу лев'ячої голови, простягався до перехрестя, обв'язувався навколо основи руків'я і вільно звисав із внутрішньої сторони зброї [17, 36].

Кожен службовець флоту, починаючи від боцмана до грос-адмірала, мав право носити морські шаблі або кортики з темляками. Шаблі носили в почесних караулах, під час берегових парадів, при повній формі з еполетами і за особливим розпорядженням. При сюртуку з погонами і тужурці носили кортик, але при сюртуку могла бути і шабля [17, 35].

Німецька шабля для офіцерів ВМС зразка 1923 р.

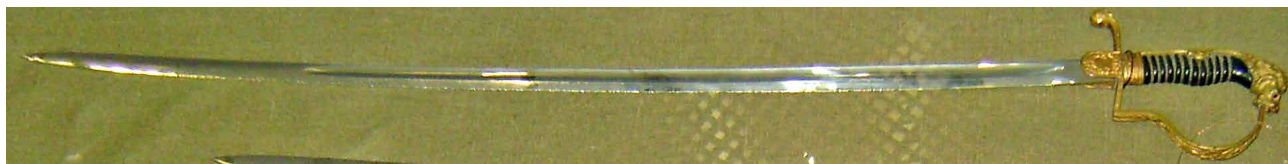
На увагу заслуговують чотири німецькі шаблі для офіцерів Сухопутних військ зразка 1935 р., які вважають серед найпоширеніших у Збройних силах гітлерівської Німеччини. Позолочений ефес виготовляли з нікелю, бронзи, сплаву цинку або заліза. Пряма або орнаментована спинка руків'я, гладенька або орнаментована гарда, на щитку якої був представлений імперський орел чи інші фігури, зображення. Чорне пластикове руків'я мало позолочену обмотку. Клинок однолезовий, однодольний⁹. Чорні пофарбовані або поліровані піхви мали устя, наконечник із гребенем та обоймицю з одним кільцем для носіння [7, 12].

Німецька шабля для офіцерів Сухопутних військ зразка 1935 р.

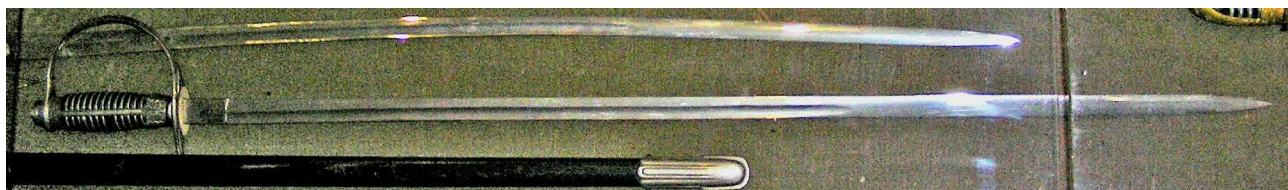
⁹ Дол – поздовжній жолобок на площині клинка, призначений для його полегшення та зміцнення. Доли на лезі можуть бути у різній кількості, будь-якої довжини, ширини і глибини [22].

Доволі схожими на них є три німецькі «левоголові» шаблі для офіцерів Сухопутних військ зразка 1935 р. Основна їхня відмінність – наявність стилізованої голови лева на наверші ефеса. Ці зразки більше цінуються серед колекціонерів, ніж «безголові» шаблі [7, 18].

Німецька «левогорова» шабля для офіцерів Сухопутних військ зразка 1935 р.

Варті уваги також дві німецькі шаблі для командирів СС зразка 1936 р. [37; 38]. Посріблений ефес з округлим навершям виготовлявся з нікелю чи заліза. Чорне ребристе пластикове руків'я з посрібленою обмоткою було оздоблене рунами СС на круглій пластині, а нижню його частину охоплювало кільце, прикрашене дубовим листям. Клинок однолезовий, однодольний. Чорні лаковані піхви оснащені посрібленим устям з орнаментом, довгим посрібленим наконечником та обоймицею з кільцем для носіння [7, 182]. На одному з музейних зразків закріплено посріблений темляк [39].

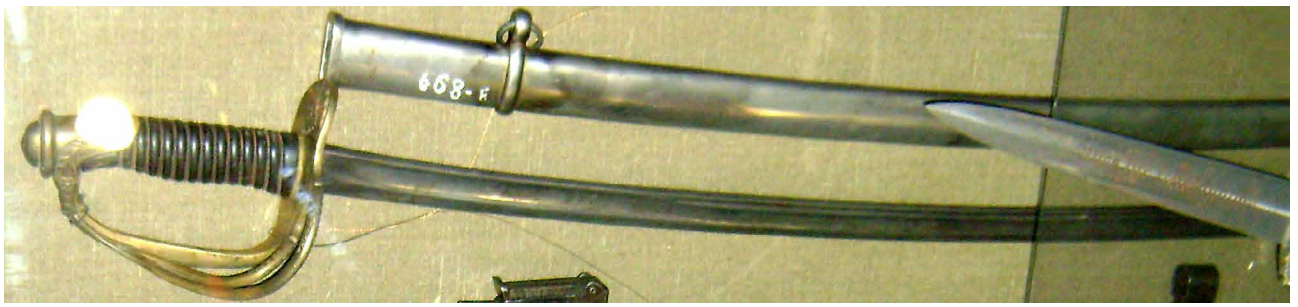

Німецька шабля для командирів СС зразка 1936 р.

Одним із найдавніших експонатів серед німецької холодної зброї є баденська шабля для офіцерів кавалерії зразка 1831 р. Ззовні вона дуже схожа на деякі французькі кавалерійські шаблі XIX ст. Очевидно, шаблі для офіцерів та рядового складу відрізнялися між собою наявністю у перших рослинного гравіювання та більш якісного оздоблення. Клинок у шаблі сталевий, злегка вигнутий, однолезовий, з одним широким і одним вузьким долами з обох сторін, бойовий кінець дволезовий. Ефес має одну основну та дві додаткові дужки, що плавно переходять в асиметричну чашку гарди, дальній кінець якої загнутий у напрямку до обуха¹⁰ клинка. Руків'я дерев'яне, з поперечними жолобками, на які обмотано кручений латунний дріт. Навершя латунне, овальної форми з напівспинкою, зверху якої розклепаний хвостовик клинка. Піхви металеві, зі вставним устям, обоймицею з рухомим кільцем для портупеї і асиметричним башмаком¹¹ [1; 2; 3; 13; 40, 320].

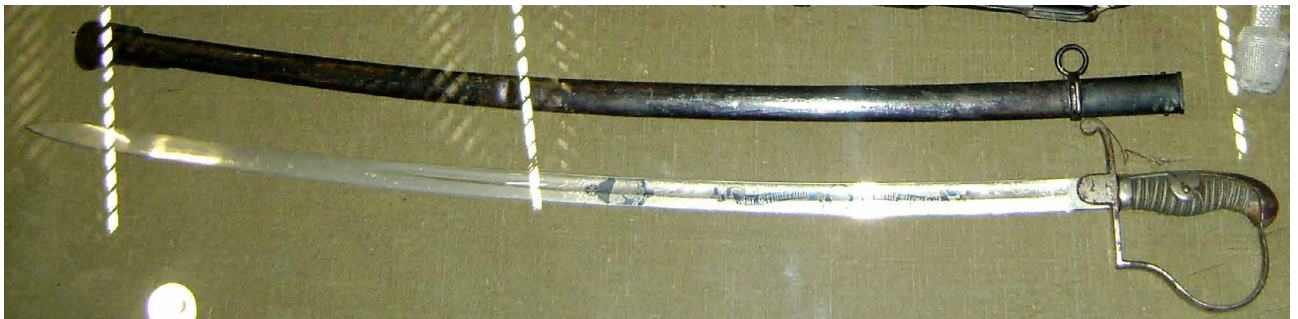
¹⁰ Обух – незаточена частина клинка з протилежного боку від лева.

¹¹ Башмак – пласка деталь у вигляді достатньо широкого гребеня на нижньому кінці піхов шабель, іншої холодної зброї; призначена для захисту наконечника від пошкоджень при контакті із землею [22].

Баденська шабля для офіцерів кавалерії зразка 1831 р.

Досить цікавий експозит – німецька шабля для офіцерів артилерії другої половини XIX – початку XX ст. [8; 10]. Посередині клинка – гравіювання у вигляді стрічки з написом: «*Zur Erinnerung an meine Dienstzeit.*» («На згадку про мою службу.»), яку по центру розділяє профільне зображення кайзера Вільгельма II у крузі. Всі літери на тлі темно-синього воронування. Ідентичне оздоблення мали й інші зразки холодної зброї тих часів (наприклад, багнети, кинджали) [4].

Німецька шабля для офіцерів артилерії другої половини XIX – початку XX ст.

Доволі простий вигляд щодо дизайну має австрійська шабля для офіцерів піхоти зразка 1861 р. [34]. Схожі шаблі були створені й для рядових та унтер-офіцерів австрійської армії, проте вони мали коротший клинок [12]. В офіцерських зразках він сталевий, однолезовий, однодольний, з незначною кривизною, з виділеною п'ятою¹². Бойовий кінець клинка – списоподібний, дволезовий. Ефес складається з руків'я, гарди і має нікельовані металеві деталі. Руків'я дерев'яне, обтягнуте акулячою шкірою. Воно пряме, овальне в перерізі, зі скошеною верхньою частиною, обмотане по дев'ятьох поперечних жолобках потрійним дротом. Спинка руків'я прикрита увігнутою металевою планкою, яка плавно переходить в округлу голівку, зафіксовану овальною гайкою на хвостовику клинка. Унизу біля хрестовини руків'я зафіксоване профільованою овальною втулкою. Захисна дужка гарди з білого металу має характерну форму вигину. Майже під прямим кутом вона переходить у розширену хрестовину з двома паралельними прорізами для темляка на протилежному кінці. Піхви у шаблі – суцільні сталеві, нікельовані [29].

¹² П'ята клинка – незаточена частина клинка, що прилягає до гарди або безпосередньо до руків'я клинкової зброї [23].

Ще один різновид холодної зброї ХІХ ст. – австрійська шабля для військових чиновників зразка 1878 р. [36]. Ефес її складається з руків'я й латунної гарди. Руків'я покриті шорсткою шкірою й обмотане по жолобках крученим латунним дротом. Спинку руків'я покриває орнаментована латунна планка, що переходить у закруглену голівку з гудзиком. Унизу на руків'ї – латунна втулка. Гарда з прорізним рослинним орнаментом утворена захисною дужкою, яка переходить у злегка асиметричну вузьку чашку із зображенням австрійського двоголового орла. Клинок із незначною кривизною, однолезовий, з одним долом. Бойовий кінець дволезовий. Піхви шаблі металеві, обтягнуті чорною шкірою, з латунним пристроєм, що складається з устя, гайки і наконечника з башмаком [14; 24; 25; 26].

Поряд в експозиції розміщена австрійська¹³ шабля для офіцерів кавалерії зразка 1904 р. [32]. Її однолезовий нікельований клинок має незначну кривизну, виготовлений без долів, з потовщеним обухом. Ефес складається з руків'я і сталевий гарди. Руків'я покриті шорсткою чорною шкірою ската й обмотане по жолобках крученим сталевим дротом. Спинку руків'я покриває сталева планка з розширенням, що переходить у наверхшя. Унизу на руків'ї – сталева втулка. Гарда утворена захисною дужкою, яка переходить в широку прорізну чашку. Ажурна чашка гарди має прорізний рослинний орнамент, дві паралельні щілини для темляка. Піхви шаблі виготовлялися зі сталі [5; 9; 11; 28].

- 1 – австрійська шабля для офіцерів піхоти зразка 1861 р.;
- 2 – австрійська шабля для військових чиновників зразка 1878 р.;
- 3 – австрійська шабля для офіцерів кавалерії зразка 1904 р.;
- 4 – німецька шабля для офіцерів ВМС зразка 1923 р.

¹³Ця назва трапляється у більшості джерел, хоча доцільнішим у цьому випадку було б словосполучення «австро-угорська», адже шабля створена у роки існування Австро-Угорщини (1867 – 1918 рр.) і використовувалася на всій території імперії.

В експозиції представлені два багнети: німецький парадний багнет kS98 та німецький багнет зразка 1898 р. «нового типу», які встановлювалися на гвинтівки Gewehr 98 та карабіни Karabiner 98k системи Маузера.

Німецький парадний багнет kS98 виготовлявся за подобою базового німецького короткого багнета kS98 зразка 1898 р. Військовослужбовці купували його власним коштом для носіння при уніформі поза службою. Тому усталений термін «парадний» хоч і вживається нині у більшості джерел, насправді не зовсім коректний. Багнет виготовляли різні приватні компанії. Відомо чимало різновидів багнета kS98 для носіння поза строем. Вони відрізнялися довжиною (близько 200 і 250 мм) і дизайном клинка, а також деталями руків'я і матеріалом щічок. Ця модель стала особливо популярною серед офіцерів ще в роки Першої світової війни. Незважаючи на те, що бойовий багнет-прототип не випускали з 1915 р., «парадний» багнет kS98 виробляли до кінця Другої світової війни.

Клинок багнета однолезовий, з широким або вузьким долом з обох сторін. Траплялися різновиди з дволезовим бойовим кінцем, а також з пилкою на обуху. Руків'я утворене двома пластиковими або кістяними щічками, скріпленими з хвостовиком трьома заклепками в перших зразках або двома гвинтами чи заклепками в більш пізніх. У голівці руків'я у вигляді стилізованої пташиної голови наявний Т-подібний паз із циліндричним розширенням і пружинна засувка з внутрішнім розташуванням спіральної пружини. Хрестовина із загнутим назад кінцем. Піхви – залізні, з гачком і кулькою на кінці, або шкіряні, з залізним пристроєм, що складався з устя з гачком і наконечника. На клинку зазвичай ставилося клеймо виробника. Так, на музейному зразку – клеймо фірми «Weyersberg Kirschbaum & Cie.» («WKC») у вигляді голови в лицарському шоломі. Лезо могло бути прикрашене травленням і дарчими написами [42].

Німецький парадний багнет kS98.

Німецький багнет зразка 1898 р. «нового типу» («neue Art») – модифікована версія популярного багнета кінця XIX ст. Модифікація полягала в заміні суцільної дерев'яної накладки на руків'я двома дерев'яними щічками, скріпленими з хвостовиком двома гвинтами, а також додаванням металевої пластини між щічками і хрестовиною.

Клинок однолезовий, бойовий кінець дволезовий. На клинку зазвичай ставилося клеймо виробника. Піхви шкіряні, із залізним пристроєм, що складався з устя з гачком і наконечника. Під час Першої світової війни також вироблялися суцільнометалеві піхви з гачком і кулькою на кінці [44].

Багнет «нового типу» виготовлявся з 1902 р., причому досить часто він мав насічену пилку з іншого боку клинка. Ще в роки Першої світової війни серед країн Антанти широко пропагувалася думка про те, що багнет із пилкою – це зброя нелюдів. Вважалося, що при проникненні в тіло людини (наприклад, у живіт) такий багнет може завдати тяжкі поранення і нелюдські страждання. Тому полонених німецьких солдатів, у яких було знайдено подібну зброю, французи чи британці часто вбивали у жорстокий спосіб. Це спричинило паніку серед військовослужбовців кайзерівської армії, і вони почали сточувати насічку пилки. А згодом уже всі багнети в Німеччині виготовляли без неї [43].

Офіційно випуск багнета був припинений наприкінці 1914 р. (відомо небагато багнетів, датованих 1915 р.). Після закінчення Першої світової війни ця зброя масово застосовувалася в Югославії, Туреччині та в інших країнах [44].

Німецький багнет зразка 1898 р. «нового типу».

Слід зауважити, що в музейній колекції представлена лише невелика частка тих зразків холодної зброї, що були у військових, політичних, громадських організаціях у гітлерівській Німеччині. Просто у період Другої світової війни, яку часто називають «війною моторів», основні сподівання покладали вже на велику бойову техніку та автоматичну стрілецьку зброю.

З появою вогнепальної зброї холодна відійшла на другий план, однак не зникла з поля бою і до наших днів є допоміжним засобом боротьби в рукопашних зіткненнях.

Джерела та література:

1. *Baden Kavallerie Säbel für Offiziere M 1831* // Режим доступу: https://www.weitze.net/militaria/57/Baden_Kavallerie_Saebel_fuer_Offiziere_M_1831__227057.html. – Перегляд. – 21.07.2016.
2. *Baden: Säbel M 1831* // Режим доступу: http://www.hermann-historica-archiv.de/auktion/hhm50.pl?f=NR&c=43399&t=temartic_M_D&db=M-50.txt. – Перегляд. – 21.07.2016.
3. *Baden: Säbel M 1831* // Режим доступу: http://www.hermann-historica-archiv.de/auktion/hhm50.pl?f=NR&c=43626&t=temartic_M_D&db=M-50.txt. – Перегляд. – 21.07.2016.
4. *Bayonets of the South West African Schutztruppe* // Режим доступу: <http://s400910952.websitehome.co.uk/germancolonialuniforms/militaria/bayonets%20dswa.htm>. – Перегляд. – 21.07.2016.
5. *Best of 2013 Thread* // Режим доступу: <http://www.swordforum.com/forums/showthread.php?113524-Best-of-2013-Thread>. – Перегляд. – 21.07.2016.

6. *Extraordinary Documented Eickhorn Second Model Luftwaffe General Officer's Sword, with Attribution and Documents to Luftwaffe Generalleutnant Erich Stein* // Режим доступа: <http://www.rockislandauction.com/viewitem/aid/63/lid/1454>. – Перегляд. – 21.07.2016.
7. *Hüsken Andre. Katalog der Blankwaffen des Deutschen Reiches 1933 – 1945*. – H.M. Hauschild GmbH, Bremen, 1995.
8. *Imperial German Artillery Officers Presentation Sword* // Режим доступа: <http://www.johnnyg.westhost.com/sgi57.html>. – Перегляд. – 21.07.2016.
9. *M1904 Austrian cavalry officer's saber* // Режим доступа: <http://www.therionarms.com/sold/ttoy342.html>. – Перегляд. – 21.07.2016.
10. *Need help to ID a WWI or earlier commemorative sword* // Режим доступа: <http://www.swordforum.com/forums/showthread.php?117516-Need-help-to-ID-a-WWI-or-earlier-commemorative-sword>. – Перегляд. – 21.07.2016.
11. *Sable Espada De Caballería Austria 1904* // Режим доступа: http://www.ebay.com/itm/Sable-Espada-sabel-Espada-De-Caballeria-Del-Calvario-Kavallerie-Austria-Osterreich-1904-/181967586445?_ul=AR&nma=true&si=CRw8lVVO70pS9OZhk0OhH3mMtxs%253D&orig_cvip=true&rt=nc&_trksid=p2047675.l2557. – Перегляд. – 21.07.2016.
12. *Австрийская сабля модели 1861 года* // Режим доступа: <https://reibert.info/threads/avstrijskaja-sablja-model-1861goda.453380/page-2>. – Перегляд. – 21.07.2016.
13. *Баденская сабля «сабля для офицера кавалерии М 1831»* // Режим доступа: https://www.weitze.net.ru/militaria/08/Baden_Kindersaebel_als_Kavallerie_Offizierssaebel_M_1831__185608.html. – Перегляд. – 21.07.2016.
14. *Европейское холодное оружие. Часть 2* // Режим доступа: <http://www.fehto.ru/evropeiskoe-kholodnoe-oruzhie-chast-2?page=64>. – Перегляд. – 21.07.2016.
15. *Кэпвелл Тобиас. Энциклопедия холодного оружия. Ножи. Кинжалы. Штыки / Тобиас Кэпвелл; пер. с англ. В. Скоробогатова. 2-е изд., стер.* – Харьков: Книжный Клуб «Клуб Семейного досуга»; Белгород: ООО «Книжный Клуб «Клуб Семейного досуга»», 2011. – 256 с.
16. *Кулинский А.Н. Холодное оружие немецких государств: Справочник.* – СПб.: Издательский дом «Балтика»: ТПП «Атлант», 2000. – 416 с.
17. *Липатов П.Б. Обмундирование, знаки различия и отличия германского военно-морского флота в период 1933 – 1945 гг.* – М.: Изд. дом Техника молодёжи, 1999. – 44 с.
18. *Награды, эмблемы, знаки различия Третьего рейха: Вторая мировая война/ под ред. Бишона К., Уорнера А.; пер. с англ. К.А. Залесского.* – Москва: АСТ: Астрель, 2006. – 142 с.
19. *Нож HitlerJugend. Клеймо Eickhorn, Solingen / RZM 7/36.* // Режим доступа: <http://germans-medal.com/shop/antikvarное-хо-prinadlezhnosti-arxiv/nozh-hitlerjugend-klejmo-eickhorn-solingen-rzm-736-soxran/>. – Перегляд. – 21.07.2016.
20. *Парадная сабля офицера Кригсмарине, Германия* // Режим доступа: <https://antikvariat.ru/archive/4024/90285/#.V3uxQtSLRkg>. – Перегляд. – 21.07.2016.
21. *Піхви* // Режим доступа: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Піхви>. – Перегляд. – 21.07.2016.
22. *Позначення та термінологія холодної зброї* // Режим доступа: <http://www.antiquegallery.com.ua/content/30-poznachennya-ta-terminologiya-zbroyi-v-bloge-antikvarnogo-oruzhiya>. – Перегляд. – 21.07.2016.
23. *Пята клинка* // Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Пята_клинка. – Перегляд. – 21.07.2016.
24. *Сабля австрийская военных чиновников обр. 1878 г., Австрия.* // Режим доступа: <http://www.weaponantik.ru/katalog/products/holodnoe-oruzhie/evropa/sablja-avstrijskaja-voennyh-chinovnikov-obr1878goda>. – Перегляд. – 21.07.2016.

25. *Сабля австрийских военных чиновников обр. 1878 г.* // Режим доступа: http://kleynod.at.ua/index/aukcion_6_151_160/0-179. – Перегляд. – 21.07.2016.
26. *Сабля военных чиновников обр. 1878 года, Австрия* // Режим доступа: http://alexeim44.com/evropeyskie_gosudarstva/holodnoe_oruzhie/sablya_voennyh_chinovnikov_obr_1878_goda_avstriya.html. – Перегляд. – 21.07.2016.
27. *Сабля Кригсмарине. Третий Рейх* // Режим доступа: <http://forumuuu.com/showthread.php?t=393022>. – Перегляд. – 21.07.2016.
28. *Сабля офицерская кавалерийская обр. 1904 г., Австрия* // Режим доступа: http://ww2.ru/store/element.php?SECTION_ID=298&ELEMENT_ID=63235. – Перегляд. – 21.07.2016.
29. *Сабля пехотная обр.1861 г., Австрия* // Режим доступа: <http://raritet-salon.ru/sablya-rehotnaya-obr.1861-g.-avstr>. – Перегляд. – 21.07.2016.
30. *Уменьшенная копия кортика люфтваффе* // Режим доступа: <http://forum.guns.ru/forummessage/79/136625.html>. – Перегляд. – 21.07.2016.
31. Фонди НМІУДСВ. – КН-211689. – ЗТ-1382.
32. Фонди НМІУДСВ. – КН-21303. – ЗТ-388.
33. Фонди НМІУДСВ. – КН-21398. – ЗТ-481.
34. Фонди НМІУДСВ. – КН-22866. – ЗТ-547.
35. Фонди НМІУДСВ. – КН-29114. – ЗТ-604.
36. Фонди НМІУДСВ. – КН-57163. – ЗТ-812.
37. Фонди НМІУДСВ. – КН-61750. – ЗТ-858.
38. Фонди НМІУДСВ. – КН-61757. – ЗТ-855.
39. Фонди НМІУДСВ. – КН-65753. – ЗТ-950.
40. *Холодное оружие Третьего Рейха. Кортики, кинжалы, штык-ножи* // Режим доступа: <http://rufor.org/showthread.php?t=17239>. – Перегляд. – 21.07.2016.
41. *Холодное оружие Третьего Рейха. Кортики, кинжалы, штык-ножи, клейма/ Авт.-сост. А.Н. Ядловский; Худож. В.В. Ликсо.* – Минск: Харвест, 2007. – 128 с.
42. *Штык «парадный» kS98* // Режим доступа: <http://www.bayonet.lv/ru/articles/Germany/kS98par.htm>. – Перегляд. – 21.07.2016.
43. *Штык образца 1884/98 года (нового типа) с пилой* // Режим доступа: http://www.bayonet.lv/ru/articles/Germany/M1884_98nas.htm. – Перегляд. – 21.07.2016.
44. *Штык образца 1898 года (нового типа)* // Режим доступа: <http://www.bayonet.lv/ru/articles/Germany/S1898.htm>. – Перегляд. – 21.07.2016.
45. *Эфес* // Режим доступа: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Эфес_\(оружие\)#.D0.93.D0.B0.D1.80.D0.B4.D0.B0](https://ru.wikipedia.org/wiki/Эфес_(оружие)#.D0.93.D0.B0.D1.80.D0.B4.D0.B0). – Перегляд. – 21.07.2016.

**НЕМЕЦКОЕ ХОЛОДНОЕ ОРУЖИЕ ВРЕМЕН
ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ
(из цикла «Штрихи к экспозиции»)**

Проанализирована коллекция представленных в 13-м зале Мемориального комплекса 42-х образцов холодного оружия времен гитлеровской Германии, а также австрийских (с 1867 г. – австро-венгерских) и немецких земель XIX – нач. XX в. Подробно исследованы основные виды кортиков, кинжалов, штыков, сабель упомянутой коллекции, материал, из которого они изготовлены, акцентировано внимание на исторической ценности некоторых образцов.

Ключевые слова: *багнет, башмак, бутероль, Вермахт, гарда, дол, эфес, Золинген, кинжал, клинок, кортик, Кригсмарине, Люфтваффе, обоймица, обух, ножны, пята клинка, Райхсмарине, рукоятка, темляк, устье, холодное оружие, сабля, фондохранилище.*

© Zlatko ZLATANOV

**GERMAN EDGED WEAPONS DURING SECOND WORLD WAR
(from the series “Sketches of the Exposures”)**

Analyzed presented at the 13th Hall of the Memorial Complex the collection be 42's designs knives times of Nazi Germany, and Austria (since 1867 – the Austro-Hungarian) and the German lands XIXth – early XXth century. Detailed analysis the main types of dirks, bagnets, swords by collections, the material from which they are made, attention is focused on the historical value of some samples.

Keywords: *bagnet, shoe buterol, Wehrmacht, Garda, fuller, hilt, Solingen, dagger, blade, dirk, Kriegsmarine, Luftwaffe, butt, sheath, ricasso, Rayhsmarine, handle, lanyard, locket, edged weapon, sword, fonds.*